

НОРМАТИВНО-ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ВИКОРИСТАННЯ БІОПАЛИВ В УКРАЇНІ

Скорук О.П., к.е.н., доцент

У даній статті розглянуто нормативно-правові акти прийняті Радою Європейського Союзу щодо виробництва та споживання альтернативних джерел енергії, зокрема біологічних, а також здійснено характеристику законів та постанов прийнятих в Україні у відповідній сфері.

Ключові слова. Альтернативні джерела енергії, біопаливо, біогаз, біодизель, біоетанол, біомаса.

Вступ. Сьогодні однією із головних глобальних проблем є запобігання зменшенню запасів природних енергетичних ресурсів, зокрема: вугілля, нафти та природного газу. Для вирішення цієї проблеми більшість країн особливу увагу надають альтернативним джерелам енергії. До останніх відносять: сонячну енергію, водневу та біологічну.

Серед не відновлювальних корисних копалин за останні роки нафта залишається на першому місці. За підрахунками вчених її запасів залишилось приблизно на півстоліття. Сьогодні більшість залежних від імпорту нафти країн входять до складу Європейського Союзу. Тому для регулювання виробництва та використання біопалив Радою ЄС та урядом України прийнято ряд нормативно-правових актів.

Постановка завдання. Забезпечення ефективного управління запасами природних не відновлювальних корисних копалин, а також виробництва та використання альтернативних джерел енергії є основним завданням на даних момент. Вирішення даного завдання можливе за рахунок підтримки з боку держави шляхом створення відповідних нормативних та законодавчих актів.

Дослідженням даної проблеми та визначенням можливих шляхів її вирішення займаються досить велика кількість вчених, серед яких можна виділити: Є.А. Бузовський, В.А. Скрипниченко, І.М. Демчак, Г.М. Калетнік, Л.А. Гарбар, І.А. Коновал та багато ін.

Результати. Згідно Директиви 2003/30/ЄС, що була прийнята 8 травня 2003 року, усі країни-члени Європейського Союзу зобов'язані довести виробництво та споживання біопалив в загальному обсязі споживання енергетичних засобів у розмірі 2% до 2005 року та 5,75% до 2010 року і 10% до 2020 року. Також, відповідно до Директиви для вирощування сільськогосподарських енергетичних культур необхідних для виробництва біопалива можливе виділення 10-13% загальної площі сільськогосподарських земель ЄС.

Згідно зазначеної Директиви виділяють наступні види біопалив:

- біодизель – метиловий або етиловий ефір жирних кислот, вироблений з рослинної олії та тваринних жирів;
- біоетанол – етанол, що виробляється з біомаси;
- чисте рослинне масло – рослинне масло, що виробляється з масляних видів рослин шляхом пресування або екстракції;
- біогаз – це суміш газів, яка утворюється внаслідок анаеробного зброджування органічного субстрату.

Також у цьому ж році була прийнята Директива 2003/96/ЄС, згідно якої виробники біопалива не підлягають оподаткування. На наступний рік була прийнята Директива 2004/8/ЄС, що була направлена на просування когенерації тепла та енергетики [9].

Україна, як імпортозалежна країна, для регулювання виробництва та споживання біопалив також прийняла відповідні законодавчі акти.

На початку ХХ ст. в Україні було прийнято закони, що регулюють розвиток сфери виробництва та використання біопалив. До цих законів відносять Закон України «Про альтернативні види рідкого та газового палива» (прийнято 14 січня 2000 року). У ньому виділяють основні принципи державної політики у даній сфері. Зокрема, зобов'язання країни сприяти розробці та раціональному використанню альтернативних джерел енергії для забезпечення необхідними паливно-енергетичними ресурсами, а також зменшенню залежності України від імпорту енергетичних ресурсів [1].

Згідно Закону України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року до даних джерел відносять енергію сонячного випромінювання, вітру, морів, річок, біомаси, теплоти Землі та вторинні енергетичні ресурси, які існують постійно або виникають періодично у довкіллі і їх енергія може бути перетворена в корисну роботу.

Відповідно зазначеному вище закону державне регулювання альтернативними джерелами енергії здійснює Кабінет Міністрів України та спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади [2].

У 2003 році був розроблений проект «Енергетична стратегія України до 2030 року», згідно якого частка відновлювальних та альтернативних видів енергії в загальному споживанні має скласти 4,7% у 2010 році (частка еквівалентна 9,3 млн. тонн у. п.) та 17,5% у 2030 році – 35 млн. тонн у. п. [4].

Окрім зазначених вище законів було прийнято ряд наступних нормативних актів:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 4 червня 2000 року «Про затвердження програми «Етанол»;
- Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку виробництва палива із біологічної сировини» від 26.09.2003;
- розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції Програми розвитку виробництва дизельного палива на період до 2010 року» від 28.12.2005 [6].

У 2006 році 22 грудня розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції Програми розвитку виробництва дизельного палива на період до 2010 року» було затверджено Постановою Кабінету Міністрів. Відповідно до неї Міністерство аграрної політики забезпечило виконання окремих заходів Програми, зокрема:

1) проведення наукових досліджень удосконалення технологій вирощування сировини, технологій і технічних засобів для виробництва та використання біопалива;

2) виготовлення та випробування дослідних ліній з виробництва біопалива;

3) створення сировинної бази [5].

Також дана Програма передбачає побудову 20 заводів з виробництва біодизелю з виробничою потужністю від 5 до 100 тис. тонн на рік. Заводи з даною виробничою потужністю дозволяють виробити більш, ніж 623 тис. тонн біодизелю.

Окрім цього Програма передбачає створення зон вирощування ріпаку, а також забезпечення передачі ріпаку виробникам для переробки в біопаливо [8].

У 2009 році Європейським Союзом була прийнята Директива 2009/28/ЄС про стимулювання використання відновлювальної енергії, яка набула чинності 5 липня 2009 року. Основним питанням Директиви є вимоги сталості до певних видів біопалив. Ці умови включають особливості вирощування енергетичної сировини та використання біопалив. Якщо біопаливо не відповідає умовам сталості, то воно не враховується до нових високих нормативних часток альтернативної енергії та вилучається з програми підтримки в ЄС та країнах-членах.

До умов сталості щодо біопалива відносять вимоги скорочення обсягів викидів парникових газів, щодо сировини – обмеження використання певних видів земель:

- 1) землі з високим показником біорізноманіття: природні ліси, заповідні зони;
- 2) землі із значними запасами карбону: лісисті території, водно-болотні угіддя;

3) торфовища. Використання зазначених видів земель можливе тільки за умови надання доказів, які доводять, що стан таких земель після використання залишився таким самим як перед використанням [7].

Згідно з прийнятою Директивою перед Україною постала проблема відповідності енергетичних культур при експорті вимогам Європи. Для вирішення даної проблеми Україна може прийняти наступні рішення:

1. Підписати двосторонню угоду з Європейською комісією про визнання української сировини такою, що відповідає умовам сталості. Це дозволить зменшити навантаження на підприємства завдяки взаємному визначенню норм, що регулюють практику господарювання. До основних нормативно-законодавчих актів, що регулюють практику господарювання відносять: Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року; Закон України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 року; Закон України «Про охорону природного навколишнього середовища» від 25 червня 1995 року; Закон України «Про пестициди та агрохімікати» від 2 березня 1995 року.

Порівнюючи земельне законодавство України із Директивою 2009/28/ЄС, можна зробити висновок, що наше законодавство не в значній мірі відхиляється від вимог ЄС щодо земельних ділянок. Окрім того, положення щодо практики господарювання в Україні набагато жорсткіші, ніж вимоги ЄС. Звідси випливає можливість підписання договору шляхом пошуку взаємних положень.

2. Створення робочої групи із залучення зацікавлених сторін. Даний підхід дозволить отримувати необхідну інформацію від торговельних партнерів та передачу її виробникам, а також забезпечує створення спільної позиції на переговорах із європейською стороною.

У зв'язку з прийняттям Директиви 2009/28/ЄС, а також виникненням проблем підписання договору на закупку природного газу, Верховною Радою України 21 травня 2009 року було ухвалено Закон «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України щодо сприяння виробництву та використанню біологічних видів палива». Даний закон передбачає внесення змін щодо вимог виробництва та споживання біопалива, розвитку національного паливного ринку на основі залучення біомаси – відновлювальної сировини для виробництва альтернативної енергії [3].

Незважаючи на те, що в Україні прийнято ряд нормативно-правових актів, що регулюють процес виробництва та використання альтернативних джерел енергії, в нашій країні є проблеми впровадження біопалив. Зокрема:

- нечітка державна політика щодо розвитку біологічної енергетики;
- недосконалість прийнятих законодавчих актів та постанов;
- відсутність достатньої державної підтримки щодо використання альтернативних джерел енергії на виробництві;

- недостатнє фінансове забезпечення підприємств для закупівлі біопалива;
- наявність державної монополії щодо виробництва біоетанолу тощо [5].

Розробка та прийняття законодавчих та нормативних актів у сфері альтернативних джерел енергії надає можливість впроваджувати у виробництво нові технології на основі біопалив, що дає змогу знизити використання традиційних природних ресурсів, запасів яких залишилось приблизно на 50 років для нафти, вугілля – 240 років та природного газу – 150 років. На жаль, в Україні залишається проблема впровадження альтернативних джерел енергії не зважаючи на те, що уже прийнято ряд нормативно-законодавчих актів у цій сфері. Згідно прийнятій Директиві 2009/28/ЄС біопаливо та сировина для його виробництва повинні відповідати відповідним вимогам сталості: зменшення викидів парникових газів та обмеження використання певних видів земель. Тому для забезпечення експорту біопалива або сільськогосподарських енергетичних культур, а також залучення іноземних інвесторів українським виробникам необхідно виробляти продукцію, що буде відповідати вимогам Директиви 2009/28/ЄС.

Література

1. Про альтернативні види рідкого та газового палива : Закон України №1391- IV від 14.01.2000р.
2. Про альтернативні джерела енергії: Закон України № 555-IV від 20.02.2002.
3. Адамчук Т. Л. Економічна доцільність використання альтернативних джерел енергії на виробництві // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування в Україні. – 2009. – Вип.142. ч.1. – С. 31-38.
4. Бузовський С.А., Скрипниченко В.А., Лучник М.М. Інноваційний розвиток альтернативних джерел енергії // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування в Україні. – 2009. – Вип.141. – С. 12-17.
5. Демчак І.М. Розвиток біоенергетики в Україні // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування в Україні. – 2009. – Вип.141. – С. 234-238.
6. Калетник Г.М. Удосконалення правового забезпечення функціонування ринку біопалива в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2008. - №12(90). – С.48-52.
7. Кандул С. Нові вимоги до біопаливної сировини в ЄС: що очікувати українським аграріям // Пропозиція. – 2010. – №6. – С.18-21
8. Коновал І.А. Оптимізація розмірів підприємств з виробництва біопалива // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування в Україні. – 2009. – Вип.142. ч.1. – С. 175-179.
9. Питель С.М. Біопаливна стратегія країн Європейського Союзу // Економіка АПК. – 200. - №4. – С.153-155.